

Pandeminin Politikleştirilmesi ve Söylem: Cumhuriyet ve Sabah Gazeteleri Örneğinde Koronavirüs Haberleri Üzerine Bir Analiz

Politicizing the Pandemic and Discourse: An Analysis on the Coronavirus News in Cumhuriyet and Sabah Newspapers

Ahmet Selman SEYHAN¹, Ömer Faruk ZARARSIZ², Emrah AYAŞLIOĞLU³⁻⁴

Öz

Koronavirüs salgını, gündelik hayatın pek çok alanını dönüştürdüğü gibi haber yapma pratiklerini, haber metinlerini ve bunların bir sonucu olarak medya ve haber söylemini de değiştirmiştir. Toplumun enformasyon ihtiyacının görünür biçimde arttığı koronavirüs salgını dönemi, mevcut politik krizleri derinleştiren etkilerinin yanı sıra, yeni bir takım çatışma ve kriz başlıklarını haber söyleminin başlıca teması haline getirmiştir. Çalışmada koronavirüs sürecinde haberlerin ideolojik yanlılık bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında, farklı ideolojik konumlanışlara sahip olduğu düşünülen Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin basılı versiyonlarının dijital arşivde bulunan kopyalarının ilk sayfalarında yer alan haberler van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi metoduyla analiz edilmiştir. 'Pandeminin politikleştirilmesi' kavramı ışığında, pandemi haberlerinin ulusal ölçekte politik söylemlerle nasıl hizalandığı ya da ayrıştığı tartışılmaktadır. İncelenen gazetelerin, koronavirüs ile ilgili haberlerde sahiplik, içerik üretimi ve dil ve ifade kullanımı gibi farklı perspektiflerde politik konumlanışlarıyla bağlantılı olarak önemli ölçüde farklılaştıkları, salgınla mücadelede başarı ve başarısızlık vurgusunun bu farklılaşmanın net biçimde görülebildiği bir unsur olarak öne çıktığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs, İdeoloji, Söylem, Eleştirel Söylem Çözümlemesi, Pandeminin Politikleştirilmesi.

Abstract

The coronavirus outbreak has transformed many areas of daily life, as well as changing news reporting practices, news texts, and as a result of these, media and news discourse. In addition to its effects that deepen the current political crises, the coronavirus pandemic, during which the public need for information has visibly increased, has made a new series of conflict and crisis topics the main theme of the news discourse. This study aims to examine the ideological biases of the newspapers during the pandemic process. The first pages of the digital archives of the printed versions of Sabah and Cumhuriyet newspapers, which are thought to have different ideological positions, were analyzed with van Dijk's critical discourse analysis method. In the light of the concept "politicizing the pandemic", how the pandemic news are aligned or diverged with political discourses on a national scale is discussed. It was concluded that the examined newspapers differ significantly in relation to their political positions in different perspectives such as ownership, content production and use of language and expression in coronavirus-related news, and the emphasis on success and failure in combating the pandemic stands out as an element where this differentiation can be clearly seen.

Keywords: Coronavirus, Ideology, Discourse, Critical Discourse Analyses, Politicizing Pandemic.

Araştırma Makalesi (Research Article)

Gönderim Tarihi (Received): 28.02.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 19.05.2021

Atıf (Cite as): Seyhan, A.S. & Zararsız, Ö.F. & Ayaşlıoğlu, E. (2021). Pandeminin Politikleştirilmesi ve Söylem: Cumhuriyet ve Sabah Gazeteleri Örneğinde Koronavirüs Haberleri Üzerine Bir Analiz. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 35, s. 17-37
DOI: 10.31123/akil.888144

1 Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, a.seyhan@hbv.edu.tr, ORCID Numarası: 0000 0003 4764 0278.

2 Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, omer.zararsiz@hbv.edu.tr, ORCID Numarası: 0000 0002 0485 7576.

3 Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, emrah.ayaslioglu@hbv.edu.tr, ORCID Numarası: 0000 0002 9245 7424.

4 Sorumlu Yazar (Corresponding Author)

Giriş

Medya metinleri, ulusal veya uluslararası ölçekteki gündemlerin kitlelere aktarılması, anlamların paylaşılması ve güncel enformasyonun dolaşıma sokulması gibi aşamalarda önemli rol ve işlevlere sahiptir. Bu işlevler temelde kitlelere ulusal veya uluslararası ölçekte meydana gelen gelişmeler hakkında enformasyonun sağlanması ilkesi etrafında tanımlansa da medya metinlerinin içerisinde yaşadığımız dönemde bu temel işlevin çok ötesine geçerek algıları, tutumları, fikirleri ve beklentileri şekillendirme, manipüle etme gibi bir dizi farklı unsurları da içerecek biçimde karmaşıklaştığı gözlemlenebilmektedir. Bu durum, görevi haber vermek olan medya metinlerinin kitlelerin etkilenmesi, belirli bir politik pozisyonun vurgulanması veya görünür kılınması, tahakküm durumunun sürdürülmesi ve bir dizi başka fikrin ya da söylemin kötülenmesi gibi farklı işlevlerinin de olabileceği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Pek çok toplumsal süreçte olduğu gibi, özellikle siyasal seçim dönemlerinde partiler ya da adaylarla ilgili haberlerin seçmen kitlelerin oy verme tercihleri üzerinde belirli etkileri ortaya çıkarmak üzere taraflı olarak yapılandırılması sıklıkla tartışılan bir durumdur. Bu tartışmaların sonucunda medyanın tarihi süreç içerisinde temel işlevinin ötesine geçerek kazandığı gücün vurgulanması amacıyla dördüncü kuvvet nitelenmesi, medya metinleri aracılığıyla oluşabilecek manipülasyonların boyutları hakkında fikir vermektedir.

Medyanın kitlelere ulaştırdığı enformasyonun nesnelliği konusunda yaşanan bu çatışma, medya analizlerinde metinlerin odak noktaya yerleşmesini sağlamıştır. Siyasal kampanyalar, ticari kaygılar, politik tercihler ve iktidarın sürdürülebilmesi için medya metinlerinin bu süreçlerde oynadığı rol, ideoloji ve yanlılık gibi eleştirel yaklaşımların ön plana çıkan kavramlarıyla incelenmekte ve tartışılmaktadır.

Küresel bir salgın olan koronavirüs, pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de toplumu ekonomik, siyasi, eğitim, sağlık, turizm ve güvenlik konularında önemli şekilde etkilemektedir. Bu sebeple çalışmada koronavirüs ile ilgili medyada yer alan haber metinlerinin ideolojik yanlılık bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda ideolojik olarak farklı pozisyonlara sahip olduğu kabul edilen Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinin koronavirüs pandemisi ile ilgili haberleri çalışma kapsamında ele alınmıştır. Her iki gazetede 1 Eylül – 30 Eylül 2020 tarihleri arasında koronavirüs ile ilgili yayımlanmış haberler van Dijk’ın eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenerek haber metinleri, haber başlıkları, spot metinler, ana haber metinleri ve görsellerinde ideolojik yanlılığın olup olmadığı ve varsa ne şekilde aktarıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. Medya Haberlerinin Manipülasyon İşlevi

Manipülasyon, “eleştirel söylem analizinde anahtar bir terim olarak ele alınmakta ve sosyal adaletin sağlanmasına yönelik dönüşümlere destek vermek için harekete geçenlere karşı kontrol gücünü elde etmek üzere kullanılmaktadır” (Madrid vd., 2020, s. 1). Medya içerikleri, kitlesellikleri bağlamında gerek gündelik sosyal yaşamın gerekse siyasal gündemin önemli birer parçası olarak değerlendirilebilir. Gazeteciliğin temel ilkeleri arasında yer almasına rağmen, gazetecilik etkinliklerinin tarafsız, nesnel ve tüm gerçeklikleri kitlelere olduğu biçiminde yansıtan etkinlikler olmadığı görüşü, medya metinleri üzerine yürütülen pek çok araştırmanın ortak vurgu noktasını oluşturmaktadır. ‘Siyasal Paralellik’ (Political Parallelism) olarak kavramsallaştırdıkları duruma ilişkin Hallin ve Mancini (2004, s. 26), yazılı basın var olduğu günden bu yana gazetecilik ve siyaset alanının yakın temasına işaret etmekte ve “18. yy. sonundan 19. yy. başlarına kadar olan dönemde gazetelerin politik dünyada önemli bir güç olarak belirdiğini” ifade etmektedir. İç içe geçen siyaset alanı ve medya sahipliğinin

etkisiyle, son yıllarda bu iki alan arasındaki yakın temasın izlerini sürmek, medya metinlerinin zaman zaman açık biçimde kimi zamansa satır aralarına gizlenen ifadeler ve görsel unsurlarla beliren politik bağlamlarını keşfetmek, deşifre etmek ve betimlemek, medya metinlerinin manipüle edici işlevini de içeren bir analiz ve yorumlama çabası olarak görülebilir. Bu analiz ve yorumlama çabaları, medya için sıklıkla vurgulanan ‘tarafsızlık’ ya da ‘nesnellik’ ilkesiyle ilgili sorunlu noktaların altının çizilmesi anlamına da gelmektedir. Medya kuruluşlarının üzerindeki sahiplik ve yönetim baskısı, içeriklerin ideolojik yanlılık biçimleri ve düzeyleri üzerinde belirleyici etkiye sahip görünmektedir. Çakmak (2019, s. 1128), sahiplik yapısı nedeniyle medyada tarafsızlığın olanaksız hale gelişini aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

“Diğer taraftan gazeteler sahiplik yapısı tarafından daima baskı altındadır ve ona ters düşen yönde içerik oluşturamaz. Ekonomik veya siyasi açıdan güce sahip olanlar ise medyanın manipülasyon gücünün farkında olduğu için daima kendi yanında yer almasını ister. Bu yönde de baskıya maruz kalan medyanın objektif olabilmesi imkânsızlaşır ve ‘tarafsızlık’ sorunsalı baş gösterir.”

Öte yandan medyanın politik süreçlerde bir manipülasyon işlevini üstlenmesi, yalnızca sahiplik yapısı ve medya kuruluşlarının sahiplerinin politik kurum ve yapılarla olan sıkı bağıyla açıklanamayacak kadar çeşitli ve karmaşık görünmektedir. Ticari kâr kaygısı, yaptırımlardan kaçınma arzusu, vergi indirimini ya da ceza affı gibi avantajlardan yararlanma çabası, politik kutuplaşmaların yoğun olduğu coğrafyalarda bir kampa dahil olma dürtüsü, politika alanıyla medya alanının doğrudan ideolojik olarak karşılıklı yarar sağladığı simbiyotik ilişki gibi pek çok farklı bağlam ve sebep de medyanın ideolojik manipülasyon işlevini açıklarken vurgulanmaktadır (Wojtasik, 2019, s. 34).

Medyanın manipülasyon gücünün yoğun biçimde ortaya çıktığı bazı toplumsal süreçlerde, özellikle haber medyasının politik kampanyaların ve mücadelelerin önemli bir bileşeni haline gelişi daha açık gözlemlenebilir. Gündelik hayata ilişkin haberler ya da magazin içeriklerinde politik söylemlere, ideolojik işlevlere ilişkin daha belirsiz izler söz konusu olabilirken, örneğin seçim dönemlerini önceleyen tarihlerde medya içeriklerinin manipülasyon işlevinin daha belirgin hale geldiği görülmektedir. Gündelik hayata ilişkin haberler ve hatta magazin haberleri dahi politik atmosferin, tartışmaların sınırlarında gezinerek politik gündemle daha sık ilişkilenen bir içeriğe kavuşabilir. Seçim dönemlerindeki haber medyası içerikleri buna iyi bir örnek oluşturur. Seçim gündemi gibi özel toplumsal dönemlerde “haber medyası tamamıyla yabancı bir unsur gibi siyasi ve yönetsel işlerin kaydını tutan bağımsız, bağlantısız seyirciden ziyade aslında politik bir kurumdur” (Esser vd., 2001, s. 21). Dolayısıyla bu dönemlerde haber medyası içeriklerinin politik unsurlarının belirginleştiği, politik söyleme dair haber dili içerisinde daha fazla ize rastlanabileceği ileri sürülebilir. Seçim dönemlerinin yanı sıra doğal afet durumları, anlık beliren ekonomik krizler, siyasal çalkantılar gibi dönemler de yönetime ilişkin müspet veya menfi söylemlerin haber içeriklerine daha fazla yansıdığı dönemler olarak değerlendirilebilir. Örneğin 11 Eylül saldırıları sonrasında yaşanan trajedi sonucu Amerikan haber medyasının genel görünüm itibarıyla aşırı vatansever bir propaganda aracına dönüşümünü inceleyen Eisman da (2003) toplumu derinden etkileyen büyük bir kriz anında haber içeriklerinin egemen politik söyleme hizalanışına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda ele alındığında, ulusal siyasal süreçlerle bağlantılandırılması ve politik gündemlerle ilişkisinin kurulması ekseninde küresel bir salgın krizini de yine haber medyasının içeriklerinde, dilinde, politik söylemsel unsurların ağırlığını artırdığı bir dönemeç olarak görmek mümkündür.

2. Pandeminin Politikleştirilmesi

Çin’de başlayan ve kısa sürede küresel bir salgına dönüşen koronavirüs pandemi sürecinde hemen her ülke çeşitli önlemleri ve kısıtlamaları uygulamaya girişmiştir. Sağlık açısından alınan önlemlerin temel amacı salgının yayılmasını önlemek ve virüs nedeniyle can kayıplarını en aza indirmek olarak görünse de kimi önlemlerin politik mücadeleler ve pozisyonlarla olan ilişkisi pek çok araştırma tarafından ele alınmıştır. Alınan önlemlerin belirli siyasiler ya da siyasal partilerle özdeşleşen ya da politik söylemlere yakınlığıyla tanımlanabilen bölgelerde farklı algılanması ya da uygulanması buna bir örnek olarak gösterilebilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde “Cumhuriyetçi yöneticilerin iktidarda bulunduğu eyaletlerde ve Trump taraftarlarının daha fazla sayıda olduğu bölgelerde sosyal mesafe uygulamasının benimsenmesi daha geç gerçekleşmiştir” (Adolph vd., 2020, s. 1). Benzer şekilde cep telefonlarının GPS’leri üzerinden yapılan bir araştırmada Amerika Birleşik Devletlerinde, Cumhuriyetçilerin Demokratlara oranda daha az sosyal mesafeyi gözettikleri tespit edilmiştir. (Allcott, ve diğerleri, 2020).

Seçmen kitlelerin pandemi önlemlerine yönelik tutumlarının yanı sıra siyasal parti ve hükümet liderleri ölçeğinde de pandeminin bir politik söylem inşa alanı olarak kurgulandığı örnekler de rastlamak mümkündür. Diğer bir uluslararası örnek ise Vietnam’dan verilebilir. Vietnam Başbakanı Nguyễn Xuân Phúc, “8 Ocak 2020’de pandemiyle mücadelenin de bir örnek teşkil ettiği Vietnam’ın günümüzdeki büyük başarılarını, 1975’te Vietnam Savaşı’nın bitişinden sonraki yoksullaşma dönemiyle karşılaştırarak ülkesinin koronavirüse karşı bir zafer kazandığını ileri sürmüştür. Aynı zamanda Vietnam’ın bu başarısını ‘Batı’nın, özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nin virüsü kontrol etmedeki genel başarısızlığıyla karşılaştırmıştır” (Nguyen-Thu, 2020, s. 1). Bunun yanı sıra salgının başladığı Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Amerika Birleşik Devletlerinin salgını Wuhan şehrinde başlattığı yönünde suçlamaları da bulunmaktadır. Buna karşın dönemin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump ise koronavirüsü “Çin Virüsü” olarak nitelendirerek, iki devlet arasındaki düşmanlığı da pandemiye politikleştirerek vurgulamaktadır (Abbas, 2020). Siyasal parti ve hükümetlerin yanında medyanın da pandeminin politikleştirilmesinde etkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda medyanın özellikle kitleleri ayrıştırma işlevini üstlendiği ve gazeteciler aracılığıyla ideolojik olarak söylem üreterek mesajlarını kitleleri konsolide etmekte kullandıkları ifade edilebilir (Hart, Chinn, & Soroka, 2020, s. 681). Pandemi sürecinde virüse ve virüsün yayılma yollarına yönelik mücadele, birer politik zafer söylemiyle kutlanmakta, ülkelerin başarıları ya da başarısızlıkları açıklanırken farklı yönetim biçimleri ya da politik farklılıklar kutsanmakta ya da genel olarak başarısız ilan edilebilmektedir.

Pandeminin politikleştirilmesine bir başka örnek olarak virüsün ‘ulusal sınırların dışına itilmesi ve ülkenin izole edilmesi’ çabaları gösterilebilir. Günümüzde pek çok farklı ülkenin liderleri ya da yönetiminde söz sahibi olan yetkilileri tarafından ifade edildiği biçimiyle ‘sınır güvenliği’ politikaları, ulusal güvenlik stratejilerinin keskin örneklerini teşkil etmektedir. Göçmen-mülteci girişinin ve kaçakçılık gibi yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi için ülke yönetimlerinin belirli bölgelerdeki sınırlarına duvar örme önerilerini zaman zaman gündeme getirdiği görülmektedir. Tartışıldıkları toplumlarda yoğun karşı çıkışlardan desteğe kadar geniş bir yelpazede tepkilere neden olan bu sert güvenlik önlemleri, projeyi öneren liderlerin toplumu ikna etme gerekliliklerini ortaya çıkarmaktadır. ABD Başkanı Donald Trump’ın Texas Eyaleti’nin Meksika sınırına duvar örme planı Amerikan toplumunda ciddi tepkilere neden olmuş, Amerikan senatosundaki Cumhuriyetçi üyelerin bile yalnızca %25’inin duvar için ön görülen 1,6 milyar dolar değerindeki bütçe maliyetini desteklediği (Unknown Stories,

Unintended Consequences, 2020) ileri sürülmüştür. Pandemi süreci, kimi liderlerin bu içe kapanmacı – aşırı güvenlikçi sert önlemler konusunda toplumun desteğini elde etme çabalarına gerekçe üretmek için önemli bir referans noktası haline gelebilmektedir. Yapılması planlanan duvarların sınır güvenliğini sağlamanın yanı sıra pandeminin yayılmasını önlemede de önemli katkılar sunabileceği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla pandemini; liderler açısından araçsallaştığı ve söz konusu tutumun kendi kitlelerini konsolide etmek için kullanıldığı ifade edilebilir (Druckman, Klar, Krupnikov, Levendusky, & Ryan, 2020).

3. Medya Metinleri, İdeoloji ve Söylem

Medya ve ideolojik yanlılık üzerine yürütülen çalışmalar ve analizler pek çok farklı odak noktasına yönelmektedir. Medya metinlerinin kendisi, dil ve söylem unsurları ve hatta okurların/izleyicilerin metinlere yönelik pozisyonları ve kod açımı süreçleri mercek altına alınarak medya metinlerinin ideolojik işlevleri ve bu işlevlere yönelik algılamalar farklı perspektiflerden sorgulanmaktadır. Bu kapsamda kültürel çalışmalar alanında medya metinlerinin “ideoloji ve dil yapılanmalarına odaklanılmış, ‘edilgin izleyici’ anlayışı yerine ‘etkin izleyici’ ve ‘etkin okuma’ anlayışı ile medya iletilerinin kodlanmaları ve izleyicilerin değişik kod açımlarıyla” (Dursun, 2001, s. 40) ilgilenilmiştir. Öte yandan, daha materyalist bir bakış açısıyla “dilbilimsel uygulamalarla ilgili belirli fikirlerin veya inançların belirli koşullar altında anlam oluşturma etkinlikleri yoluyla üretildiği, yayıldığı ve/veya bunlara meydan okunduğu sosyal mekanizmaları ortaya çıkarmayı” (Milani, ve Johnson, 2010, s. 4) amaçlayan eleştirel çalışmalar da medya ve ideoloji ilişkisini açıklamaya yönelebilmektedir. Bu bakış açısının, metin ve dil öğeleriyle birlikte bilişsel süreçleri incelemekten çok, medya ve ideoloji arasındaki ilişkiyi yapısal/kurumsal ilişkiler üzerinden tarif etme çabası olarak farklı bir geleneği temsil ettiği söylenebilir.

İfade edilmeye çalışılan bu analiz çabaları her ne kadar farklı metodolojiler, ön kabuller ve perspektifler üzerine inşa edilmiş olsalar da nihai olarak medyanın ideolojik bir işlevi olduğu ve bu işlevin de nesnellik ilkesi pahasına olsa bile haber metinleri gibi geniş kitleleri bilgilendirmeyi amaç edinen medya içeriklerine yansıdığı ön kabulünde bir ortaklığa sahip görünmektedirler.

Söylemin etkilendiği değişkenler incelendiğinde ideoloji ön plana çıkmaktadır. İdeoloji sabit bir yerde sınırlandırılmayacağı için zamandan ve mekândan bağımsız şekilde günlük hayatın her alanını etkileyebilmektedir. İdeoloji kavramı, farklı kuramsal temeller ışığında farklı anlamlara işaret edecek biçimde tanımlanan, tartışmalı bir alan olarak da görülmektedir. Buna karşın, bu kuramsal tartışmalar içerisinden bir ideoloji tanımı saptamak ve öne sürmek, bir başka çalışmada tek başına ele alınabilecek kadar geniş ve detaylı bir çabadır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında iletişim boyutuyla ele alınmakta, haber metinlerine de yansıyan politik söylemsel pozisyonlar olarak kavranmaktadır. Eagleton (2015, s. 18) ideolojiye dair, “toplumsal yaşamda anlamların, gösterge ve değerlerin üretim süreci”, “egemen bir siyasî iktidarı meşrulaştırmaya yardımcı olan yanlış fikirler”, “sistemik olarak çarpıtılan iletişim”, “söylem ve iktidarın birleşmesi”, “eylem yönelimli inanç kümeleri” ve “bireylerin toplumsal bir yapıyla ilişkilerini yaşadıkları onsuz olmaz ortam” gibi tanımları bir araya getirmektedir. Tanımlardan yola çıkıldığında ideolojinin toplumu oluşturan ortak değerlerde yer aldığını ifade etmek mümkündür. Medya bir olayı haberleştirirken ideoloji, anlam, dil ve söylem gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. “Haber toplumsal gerçekliği inşa eder (kurar)” (Dursun, 2004, s. 37) ifadesi de medyadaki haberlerin tarafsız olamayacağına dair görüşü desteklemektedir. Benzer şekilde medya metinlerinde kullanılan dilin yansız olamayacağı çünkü dilin insanların dünya

görüşlerini yapılandırdığı ve ondan yansıdığı kabul edilmektedir (Özer, 2011, s. 61). Dolayısıyla haber metinlerinde kullanılan söylemin ideolojiden etkilendiği ve taraflı olduğu ifade edilebilir.

Haber metinlerinde önemli bir yer tutan ve dilin önemli bir parçası olan sözcükler ideolojik yansımanın ortaya çıktığı önemli bir başka yerdir. Bu kapsamda metinlerde tercih edilen sözcükler ideolojik tutumu yansıtması açısından da ayrıca önem arz etmektedir. Sözcükler medya metinlerindeki güç/iktidar ilişkilerinin temellerini oluşturmaktadır. Bundan dolayı sözcüklerin taşıdığı olduğu anlam söylem içerisinde oluşmaktadır (İnal, 1996, s. 119). Dolayısıyla medya metinlerindeki sözcük seçimleri baskın faktörün ideoloji olmasını sağlamaktadır. Bu durum da ideolojik yanlılığı oluşturmaktadır. Medya metinlerini oluşturan profesyoneller tarafından metinlerin içerisine yerleştirilen sözcükler okuyucuların ideolojik yanlılığı benimsemesini sağlamaktadır (Yağlı, 2007, s. 360).

İdeoloji kavramının yanlış bilinç olarak kavranışına dönük bir eleştiri üzerinden geliştiği söylenebilecek olan söylem yaklaşımı en genel anlamıyla dilbilim içerisinde “cümlelerin üstünde dilin örgütlü bir kullanımı” (Mutlu, 1998, s. 309) olarak tanımlanabilir. Bu çalışma açısından önemli olan tam da bu örgütlü kullanımın niteliği, dilsel dizgilerin oluşturulması aşamasının kapalı ve dilin kendi sistemi içerisinde gerçekleşen bir etkinlik değil, sosyal, kültürel ve politik boyutları bulunan, ideolojik bir anlam yaratma süreci olduğu önermesidir. Bu nedenle söylemin en yalın biçimiyle dil sistemi içerisindeki kavranışından çok, toplumsal alanın içerisinde meydana gelen mücadelenin bir parçası olarak kavramsallaştırılması bu çalışmanın temel yaklaşımlarından bir tanesi olarak tanımlanabilir.

Kuramsal temellerini yapısalcılık, postyapısalcılık, postmodernizm ve hermeneutik yaklaşımlarından alan (Dursun, 2001) söylem kuramı yalnızca basit, dilsel, sistematik bir perspektifi ifade etmemektedir. Bu bağlamda, “medya çalışmaları açısından söylem kavramı, ideoloji ile birlikte ele alındığında, medya metinlerinin ve haberlerin toplumsal iktidarın kurulmasındaki rolünü sergilemekte çıkış noktaları sağlayan” (Dursun, 2001, s. 46) yönüyle anlaşılabilir. Bir kez böyle tanımlandığında, her yerde ve her alanda keşfedilecek bir söylemde, iktidar ve hegemonik öğeler saptanabilir. Bu tarz bir söylem kavrayışının en temel örneklerine Foucault'nun söylem yaklaşımında rastlanır. Yapısalcılık yaklaşımı içerisinde dışlanan özne ve özne konumları postyapısalcı kuramlar içerisinde yeniden kendisine yer bulur. Mekanik ve kapalı bir dil sistemi yerine özne konumlarına dikkat çeken bu yaklaşım içerisinde herhangi bir metnin farklı konumlardan farklı okumalarının olası olduğu ve bu farklı okuma biçimlerinin de toplumsal alandaki iktidarın inşası ile doğrudan ilgili olduğu görüşü dile getirilir.

4. Teun A. van Dijk ve Eleştirel Haber Çözümlemesi

Hayatın her alanında ortaya çıkan iletişimde söylem ayrı bir önem taşımaktadır. Temeli iletişime dayanması açısından söylem bir iletişime ya da diyaloga davet eden her şey olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra “özel olarak da algılama tarz ya da şemalarını dil ve bilgi pratiğini yöneten, kontrol altında tutan, kültürel kod, derin yapı; dilin düşünceyi, bilgiyi ve entelektüel faaliyeti örgütleyen düzenleyen ardalanı, ek dilsel yapılar bütününden meydana gelen ideolojik boyut” (Cevizci, 2017, s. 1746) olarak da tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla söylem, iktidar ilişkilerinin ve politik tarafın ortaya çıkması açısından da ayrı bir önem taşımaktadır. Van Dijk (1993, s. 252) eleştirel söylem analizi metodunda söylemin kendisinde bulunan güç ve iktidar ilişkilerinin söyleme yansıyan açılarında odaklandığını belirtmektedir. Bu nedenle söylemin açığa çıktığı haber metinleri kamu söyleminin bir çeşidi olarak ele alınmaktadır. Böylece haber metinleri bağlamsal rutinlerden meydana gelmektedir

(Van Dijk, 1988a, s. 15).

Eleştirel haber çözümlemesi yöntemi sentaktik ve semantik olmak üzere iki ana başlık altında şekillenmektedir (Van Dijk, 1988a, s. 10). Sentaktik çözümleme haber metninde kullanılan cümlelerin gramer yapılarını oluştururken, semantik çözümleme bütün söylemin anlamını kapsamaktadır (Özer, 2000, s. 80). Van Dijk söylem çözümlemesini makro ve mikro yapı olmak üzere iki başlık altında incelemektedir. Cümlelerin anlamlarına odaklanılan makro yapıyı da tematik ve şematik yapı incelemesi olmak üzere iki alt başlığa ayırmaktadır. Tematik yapı incelemesinde haberlerin başlıkları, haber girişleri veya spotları incelenmektedir. Haberlerde olayların ardalanı, tarihi bilgisi, yorumları, içerikleri ve ana olayın ne olduğu bilgisi verilmektedir. Söz konusu bilgiler bir şema halinde organize edilmektedir (Van Dijk, 1988a, s. 14-15). Haber girişleri ve spotlar aynı zamanda metne giriş işlevini de yerine getirmektedirler (Özer, 2000, s. 81). Ana olay, taraflar, yer ve zaman gibi bilgiler bu bölümde yer alır ve olayı özetler (Van Dijk, 1983, s. 36). Böylece okuyucunun haberin devamını okuyup okumayacağına karar vermesini sağlaması açısından da ayrıca önemlidir (Van Dijk, 1983, s. 35). Gazete okuyucusu ilk başta başlıklar ile karşılaşır. Başlıklar metin ile ilişkisine, birbirleriyle olan ilişkisine, uzunluk, kısalık ve genelden özele doğru gidip gitmediğine bakılarak incelenmektedir (Özer, 2000, s. 81). Başlıklar, aynı zamanda ideolojik yanlılığın yer almasından dolayı da önemlidir. Şematik yapı çözümlemesinde ana olayın sunumu, haber metninde kullanılan kaynaklar, ardalan ve bağlam bilgisinin olup olmadığına bakılmaktadır. Ardalan bilgisi haberde aktarılan olayın sosyal ve politik yönünü ifade etmektedir (Van Dijk, 1991, s. 114-115). Bağlam bilgisi ise ardalandan farklı olarak haberin önceki olay ile ilişkisinin olup olmadığını ifade etmektedir. Ancak ikisi arasında ayırım yapmak zordur (Özer, 2000, s. 81). Haber kaynakları altında olayın taraflarının yorumları ve tepkileri ele alınmaktadır. Haber yapılırken hangi kaynakların kullanıldığı ve tarafların kimler olduğu analiz edilirken aynı zamanda ideolojik tutuma dair de işaretler içerebilmektedir (Van Dijk, 1988b, s. 54-56).

Mikro yapı çözümlemesinde sentaktik, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik unsurlar ele alınmaktadır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin aktif veya pasif olmaları, öznelerin etken veya edilgen olmaları, kelime oyunu yapıp yapılmadığı, cümlelerin kısa veya uzun olmasına ve devrik cümle olup olmadığına bakılmaktadır (Van Dijk, 1988b, s. 77-80). Sözcük seçimleri ise ideolojik tutumu da göstermesi açısından önemlidir (Özer, 2000, s. 82). Tercih edilen kelimeler gazetenin ideolojik tutumunu yansıtmaktadır (Van Dijk, 1991, s. 116). Haberlerin retorğinde ise okuyucuyu ikna etmek için kullanılan, fotoğraflar, istatistiksel veriler, olayın tanıklarından yapılan alıntılar kanıtlar olarak kullanılmaktadır (Özer, 2000, s. 82).

5. Yöntem

Çalışmada koronavirüs pandemisinin politikleştirilmesi, pandeminin ekonomi, sağlık, turizm ve eğitim alanlarına olan etkileri Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Eleştirel söylem çözümlemesi, "toplumdaki iktidar ilişkilerini anlamak ve açıklamak için" (Deren van het Hof, 2019) kullanılan önemli ve uygun bir analiz metodu olduğu için tercih edilmiştir. Vaka sayılarının görece azaldığı yaz aylarının ardından tekrar artmaya başladığı 1 Eylül 2020 ve 30 Eylül 2020 tarihleri arasında siyasal yelpazenin farklı konumlarında bulunan (Sarıkaya, 2020) Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin basılı versiyonlarının web sayfalarında bulunan dijital kopyalarının birinci sayfalarındaki haberler incelenmiştir. Çalışma kapsamında Cumhuriyet gazetesinde 6 haber, Sabah gazetesinde ise 5 haber tespit edilmiştir. Çalışmada gazetelerin birinci sayfalarında yer alan

haberlerin tercih edilmesinin temel nedeni, bu sayfaların “kültürel ve ideolojik açıdan, hatta estetik yönden önem taşıyan bir sayfa” (Demirkent, 1982; akt. Şeker, 2004) olmasıdır. İncelemeye tâbi tutulan zaman diliminin seçiminde toplum için olumsuz bir durum olan pandemiyin artışa geçmesinin okuyuculara aktarılırken ideolojinin haber söylemine yansımaları konusunda elverişli bir ortam sunması etkili olmuştur. Bu çalışma, kapsamı gereği etik kurul onayı gerektirmemektedir.

6. Bulgular ve Tartışma

Van Dijk'ın eleştirel söylem analizine göre her iki gazetede ki haberlerin makro ve mikro yapı çözümlenmeleri yapılmıştır. Makro yapı çözümlenmesinde önce tematik yapı ardından da şematik yapı incelenmiştir. Tematik yapı incelemesi bağlamında ilk olarak haberlerin başlıkları ele alınmıştır.

6.1. Haber Başlıkları

6.1.1. Cumhuriyet Gazetesi Haber Başlıkları

1-30 Eylül 2020 tarihli başlıklar aşağıdaki gibidir;

Başlık 1: “Binlercesi Ulaşamadı” (Cumhuriyet, 1 Eylül 2020)

Başlık 2: “Halkın Yükü Ağırlaştı” (Cumhuriyet, 1 Eylül 2020)

Başlık 3: “Gelene Yok, Gidene Var” (Cumhuriyet, 1 Eylül 2020)

Başlık 4: “Verilen Emeğe Yazık” (Cumhuriyet, 2 Eylül 2020)

Başlık 5: “İşsizlik Depremi” (Cumhuriyet, 11 Eylül 2020)

Başlık 6: “TTB'nin Yanındayız” (Cumhuriyet, 18 Eylül 2020)

6.1.2. Sabah Gazetesi Haber Başlıkları

1-30 Eylül 2020 tarihli başlıklar aşağıdaki gibidir;

Başlık 1: “Ekonomimiz Sağlam Dinamiklerimiz Güçlü” (Sabah, 1 Eylül 2020)

Başlık 2: “Alman Siyasetçi, Türk Turizmine Övgü Yağdırdı” (Sabah, 2 Eylül 2020)

Başlık 3: “Maskesiz Çıkana Anında Ceza” (Sabah, 9 Eylül 2020)

Başlık 4: “Pandemiyi Fırsata Çeviriyoruz” (Sabah, 10 Eylül 2020)

Başlık 5: “En kötü senaryoya bile hazırız” (Sabah, 29 Eylül 2020)

Eleştirel söylem çözümlenmesinde van Dijk okuyucunun ilk önce haber başlıklarıyla karşılaşmasından dolayı haberin en önemli kısmının başlıklarda verildiğini belirtmektedir. Van Dijk'ın söylem çözümlenmesinde haber başlıklarına dair yaptığı önermenin her iki gazetede de doğrulandığı görülmektedir. Her iki gazete de haber başlıkları aracılığıyla haberin içeriğine dair ilk bilgileri paylaşmaktadır. Ayrıca her iki gazetenin de benzer haberler ile ilgili başlıklarında kendi ideolojik

görüşlerini yansıttıkları da görülmektedir. Örneğin Cumhuriyet gazetesi pandeminin ekonomik etkilerini “Halkın Yükü Ağırlaştı” ve “İşsizlik Depremi” şeklinde verirken Sabah gazetesi ise “Ekonomimiz Sağlam Dinamiklerimiz Güçlü” ve “Pandemiye Fırsata Çeviriyoruz” şeklinde vermektedir. Dolayısıyla her iki gazete aynı konu hakkında tam zıt şekilde başlık attıklarını ifade etmek mümkündür. Bunun yanı sıra Cumhuriyet gazetesi TTB’yi savunurken Sabah gazetesinin TTB’yi görmezden geldiği görülmektedir.

Tematik yapı incelemesinde başlıklardan sonra incelenen diğer kısım haber girişleridir. Haber girişleri başlıkta verilen mesaj ve ana olay hakkında bilgi vermekte ve olayı özetlemektedir. Okuyucunun ilgisini çekebilmek için başlıklara göre daha küçük ancak haber metnine göre daha büyük puntolarla yazılmaktadır. Tematik yapı incelemesinde “haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir” (Yardım & Doğruel, 2019, s. 141). Bu nedenle incelenen haberlerde başlığın hemen altında yer alan metinler haber girişi olarak değerlendirilmiştir. İncelenen gazete haberlerinde haber girişlerinin verildiği ve haberlerin ana fikrini özetledikleri görülmektedir.

6.2. Haber Girişleri

6.2.1. Cumhuriyet Gazetesi Haber Girişleri

Haber Girişi 1: Başlığın altında, başlığı anlatan ve genişleten, başlığın detaylarını belirten herhangi bir giriş paragrafı bulunmamaktadır. Ancak kırmızı fon üzerine beyaz yazıyla “zil uzaktan çaldı” ifadesi kullanılmakta ve bu ifadeyle başlıkta belirtilen öğrencilerin okula gidememesi pekiştirilmiş olumsuz duruma tekrar vurgu yapılmıştır (Cumhuriyet, 1 Eylül 2020).

Haber Girişi 2: “İktidarın yanlış politikaları salgınla katlandı. Ekonomi %9,9 daraldı.” şeklindeki haber girişi başlığı desteklemektedir. “Türkiye Ekonomisi, korona önlemlerinin en belirgin uygulandığı ikinci çeyrekte ciddi bir daralma yaşadı. Ekonomi, yüzde 9,9 daraldı. Mevsim etkilerinde arındırılmış daralma yüzde 11 oldu. GSYH’deki küçülme en çok istihdam sağlanan hizmetler sektöründe yüzde 25’i buldu.” Ekonomik sıkıntının sebebi belirtilerek hedef gösterilmekte, ekonomide yaşanan sıkıntının %9,9 daralmadan kaynaklandığı gerekçelendirilmektedir. Başlıkla beraber haber girişi olayı genel anlamda özetlemektedir (Cumhuriyet, 1 Eylül 2020).

Haber Girişi 3: Haber girişi, başlıktaki ifadeyi “sayıyı artıran faktörler nedir?” sorusuyla desteklemektedir. Bunun yanı sıra “TTB Merkez Konseyi Başkanı Prof. Dr. Adıyaman, Türkiye’nin gelen turistlere test yapmayan nadir ülkelerde olduğunu vurguladı. Adıyaman, ‘Antalya’ya’ Rus turist akını var ve test yapılmıyor. Yurtdışına çıkanlara, bazı siyasi parti ve kurumların liderlerine, hatta koronavirüs tedavisi sırasında birkaç kez tekrarlanan testler, 100 binle ifade edilen sayının artmasında etkili olabilir” şeklindeki haber girişi başlıktaki ifadeyi özetlemektedir (Cumhuriyet, 1 Eylül 2020).

Haber Girişi 4: “Kamu, hekimleri dinliyor ama gereğini yapmıyor. İki haftada 10 meslektaşını yitiren sağlıkçı isyanda” şeklindeki haber girişinde doktoraların umutsuzluğu konusunda olay vurgulamakta ve sorumlunun iktidar olduğu öne sürülmektedir. Ayrıca iktidarın gereğini yapmaması sonucunda zararı yine doktorların gördüğü ifade edilmektedir (Cumhuriyet, 2 Eylül 2020).

Haber Girişi 5: “TÜİK’e göre toplam 4,1 milyon ILO bazlı hesaplama göre 14,2 milyon işsiz var” (Cumhuriyet, 11 Eylül 2020) ifadesi işsizliğin yıkıcı boyutta olduğunu vurgulandığı başlığı

desteklemekte ve verilen oranlarla ekonomik tahribatın boyutları ortaya konmaktadır.

Haber Girişi 6: Haberin giriş cümlesinde “Bahçeli'nin çıkışına tepki yağdı. Meslek örgütleri destek açıklaması yaptı” (Cumhuriyet, 18 Eylül 2020) ifadesinin kullanılmasıyla başlıkta desteklenen TTB'nin birçok çevreden destek aldığı bu yönüyle marjinal olmayıp haklı taraf olduğu izlenimi uyandırılmaya çalışılmıştır. Özellikle TTB'yi eleştiren Devlet Bahçeli'ye karşı tepkilerin olduğunun vurgulanması bu haklılığı artırmaya yönelik bir tercih olmaktadır. Ayrıca başlıktaki cümle ile habere konu olayın haber metninde nasıl ve hangi yönüyle ele alındığı okuyuculara özetlenmektedir.

6.2.2. Sabah Gazetesi Haber Girişleri

Haber Girişi 1: “Büyüme verilerini değerlendiren Bakan Albayrak: 2021'e pandemiyin izlerini silerek girmekte kararlıyız” (Sabah, 1 Eylül 2020) ifadesiyle başlıkta verilmek istenen mesaj açıklanmaktadır. Ekonominin iyi durumda olduğu ve gelecekte daha iyiye gideceği ifade edilmektedir. Topluma bu şekilde umut vaat edilmektedir.

Haber Girişi 2: Friedhelm Ost. Kültür Bakanı Ersoy için “müthiş bir iş çıkardı” (Sabah, 2 Eylül 2020) ifadesiyle başlıkta Alman siyasetçi tarafından vurgulanan “başarı” haber girişiyle detaylandırılmıştır. Alman politikacı ve gazetecinin ifadeleri içerisinde “müthiş bir iş çıkardı” manşetinin özellikle seçilerek haber girişinde kullanılmış olması, haber başlığında olduğu gibi başarının pekiştirilmesi amacını taşımaktadır.

Haber Girişi 3: “81 ilde ev hariç tüm alanlarda maske zorunluluğu getirildi. Artık uyarı yok, ceza var” (Sabah, 09.09.2020). Haber girişinde haberin genel çerçevesi özetlenmektedir. Aynı zamanda başlıkta belirtilen ifadeler açıklanmaktadır. “Artık uyarı yok ceza var” ifadesi başlıkta yer alan “anında ceza” ifadesini desteklemek için kullanılmıştır. Böylece başlıkta oluşturulmaya çalışılan çerçeve haber girişiyle desteklenmektedir.

Haber Girişi 4: Haber giriş cümlesinde “Bakan Berat Albayrak: Tüm öncü göstergeler Türkiye açısından en kötünün geride kaldığını gösteriyor” (Sabah, 10.09.2020) ifadesiyle, Türkiye için kötü günlerin geride kaldığı ve gelecek için umutlu olunduğu ifade edilmektedir. Böylece başlıkta çerçevelenmeye çalışılan durum hem desteklenmekte hem de açıklanmaktadır.

Haber Girişi 5: Haber giriş cümlesinde “SABAH, koronavirüs cephesinin öncü hastanelerine girdi, sağlıkçılara kulak verdi” (Sabah, 29.09.2020) ifadesi yer almaktadır. Kullanılan söz konusu ifade başlıkta iddia edilen durumun kanıtlayıcısı ve açıklayıcısı olarak kullanılmıştır. Bizzat gazete tarafından yapılan gözlemler ve ilk ağızdan yapılan röportajlar ile sağlık sisteminin yeterli olduğu ve zor durumlara hazırlıklı olduğu vurgulanmaktadır.

Tematik yapı incelemesinde diğer bir kısım da haberde yer alan görsellerin yani fotoğrafların incelenmesidir. Fotoğraflar haberlerin inandırıcılığını ve ikna ediciliğini arttırmak için retorik unsur olarak kullanılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde Cumhuriyet gazetesinin fotoğraflara fazla yer vermediği ancak Sabah gazetesinin ise her haberinde fotoğraf kullandığı görülmektedir.

6.3. Haber Fotoğrafları

6.3.1. Cumhuriyet Gazetesi Haber Fotoğrafları

Fotoğraf 1: Öğrenci ailesi olduğu düşünülen kişilerin maskeli halleri görülmekte aynı zamanda bu kişiler sokakta durmaktadır. Bu fotoğrafla okulun dışında olduğu ve okula ulaşamadığı hissettirmektedir. Aynı zamanda velilerin saygı duruşu vaziyetindeki halleri okulun sabah açılışındaki seremoniye benzetmekte ancak yine sokakta bulunmaları sebebiyle bu seremoninin okulda değil de okuldan uzakta bir yerde yapıldığı ima edilmektedir (Cumhuriyet, 01.09.2020).

Fotoğraf 2: Haberde fotoğraf kullanılmamıştır (Cumhuriyet, 01.09.2020).

Fotoğraf 3: Haberde fotoğraf kullanılmamıştır (Cumhuriyet, 01.09.2020).

Fotoğraf 4: Haber görselinde koronavirüs salgını nedeniyle hayatını kaybeden hekimlerin tebessüm eden fotoğraflarına yer verilmiştir. Başlık ve haber girişindeki iddiaların doğruluğuna okuyucuların inanması için duygusal bir yakınlık kurulmaya çalışılmıştır (Cumhuriyet, 01.09.2020).

Fotoğraf 5: Haberde görsel kullanılmamıştır (Cumhuriyet, 11.09.2020)

Fotoğraf 6: Haberde görsel kullanılmamıştır (Cumhuriyet, 18.09.2020)

6.3.2. Sabah Gazetesi Haber Fotoğrafları

Fotoğraf 1: Başlık ve haber girişinde ekonominin iyiye gittiği izlenimi verildikten sonra fotoğraf ile bu iyiye gidişi sağlayan kişi olarak dönemin Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak gösterilmektedir. Kullanılan fotoğrafta Bakanın mütebessim bir hâli ve geleceğe umutla bakışını andıran bir poz vardır. Ayrıca kırılarak yeniden düzenlenmiş fotoğrafta sadece Bakanın resmi bulunmakta olup, başka herhangi bir arka plan veya kişi görülmemektedir. Böylece başarının tek mimarı olarak Bakan gösterilmektedir (Sabah, 01.09.2020).

Fotoğraf 2: Görselde Friedhelm Ost. ve dönemin Kültür Bakanı Ersoy yan yana ve gülümseyen şekilde verilmiştir. Fotoğrafla mutluluğa ve başarıya vurgu yapılmaktadır. Fotoğraf karesinde her iki siyasetçinin de turistik bir tesiste oldukları ve gözlemleri yerinde yaptıkları gösterilmektedir. Böylece Alman siyasetçi ve gazetecinin sözlerini gördükleri üzerinden söylediği ima edilmektedir. Fotoğraftaki bir başka detayda da Kültür Bakanının tişörtünde ter izlerinin olduğu, buradan da bakanın çalışkan olduğu, çalıştığı, yorulduğu aynı zamanda kontrolleri ve denetimleri yerinde yaptığı anlaşılmaktadır (Sabah, 02.09.2020).

Fotoğraf 3: Haber görselinde üç tane fotoğraf kullanılmaktadır. Birinci fotoğrafta otobüs içerisinde yolcuları denetleyen bir polis görülmektedir. Ayrıca yolcular ve polis maskeli durumdadır. Bu fotoğraf ile maskesiz çıkılmayacağı, kontrollerin olacağı ve çıkana anında ceza yazılacağı desteklenmektedir. Fotoğrafta kolluk kuvveti devleti temsil etmekte ve toplum kolluk kuvveti aracılığıyla devlet tarafından denetlenmektedir. İkinci fotoğrafta ise bakanlar kurulu fotoğrafı verilmiştir. Bu fotoğrafla iktidarın önlemleri arttırmak için çareler bulmaya çalıştığı resmedilmektedir. Aynı zamanda iki fotoğrafla polis ile iktidar arasında da ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Üçüncü fotoğrafta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Bakanlar Kurulu'nun yanında ayrıca verilmesiyle iktidara, devlete ve denetimlere

başkanlık ettiği vurgulanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra Erdoğan'ın son derece ciddi olduğu ânin fotoğrafı olarak kullanılması, durumun ciddiyetini ve kuralların titizlikle uygulanacağını temsil etmesi açısından da önemlidir (Sabah, 09.09.2020).

Fotoğraf 4: Haber görseli dönemin Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın fotoğrafının kırılarak kullanılması ve sağ elinin ders anlatır pozisyonunda olmasıyla ekonomi konusunda kendine güvenin tam olduğu imajı çizilmektedir (Sabah, 10.09.2020).

Fotoğraf 5: Haberde iki fotoğraf kullanılmıştır. Birinci fotoğrafta modern, temiz ve teknolojik bir hasta odasında, tam teçhizatlı ve koronavirüse karşı gerekli önlemleri almış iki doktor hastaya tedavi uygulamaktadır. Giyim kuşamlarından doktorların koronavirüs hastasına baktıkları anlaşılmaktadır. Fotoğrafta öne çıkarılan temiz, teknolojik ve modern ortam koronavirüs ile ilişkilendirilmiş ve başlıkta sağlık sisteminin hazırlıklı olduğu vurgusu desteklenmiştir. Çünkü odanın durumu olması gereken şartları taşımakta, hastaya iki doktorun bakması sağlık personelinin yeterli olduğunun kanıtı olarak sunulmaktadır. İkinci fotoğrafta da yine ferah bir alanda sağlık çalışanları maskeli bir şekilde teknolojik tıbbi ekipmanların başında görünmektedir. Bu fotoğrafta da pek çok personelin görünmesi sağlık çalışanı sayısının yeterli olduğunu, hastane odalarının ferah olması ve teknolojik tıbbi ekipmanların da görselde yer alması sağlık sisteminin sağlam olduğunu kanıtlamaktadır (Sabah, 29.09.2020).

Her iki gazetenin tematik yapı incelemesinin ardında şematik incelemeye geçilmiş ve haberlerin bu bağlamda analizi gerçekleştirilmiştir. Şematik yapı incelemesinde ilk olarak habere konu olan ana olayın sunum biçimleri incelenmiştir.

6.4. Ana Olay ve Sunuş Biçimleri

6.4.1. Cumhuriyet Gazetesi Ana Olay ve Sunuş Biçimleri

Haberlerde ana olay koronavirüs pandemisi, pandeminin eğitim, sağlık, ekonomi ve siyasete yansımalarıdır. Bu bağlamda Cumhuriyet Gazetesi söz konusu kapsamda haberleri sunarken haber girişlerinde paylaşımında bulunmuştur. Haberlerde pandeminin etkileri iktidarın yanlış yönetimiyle ilişkilendirilerek eleştirel bir dille paylaşılmıştır. "İktidarın yanlış politikaları salgınla katlandı. Ekonomi %9,9 daraldı" (Cumhuriyet, 01.09.2020) şeklindeki haber girişinde, ana olay ekonominin kötüye gitmesi ve iktidarın ekonomide uyguladığı yanlış politikalarıdır. Sonuç olarak da bu yanlış politikaların sonucunda daralma yaşanıyor ve insanların ekonomik gücü azalıyor vurgusu yapılmıştır. "Sayıyı artıran faktörler nedir?" (Cumhuriyet, 01.09.2020) sorusunun sorulduğu haber girişinde, çok fazla turist girişi olmasına ve onlara test yapılmamasına rağmen test sayısının artması ana olay olarak sunulmuştur. Farklı ve gereksiz testlerle bu sonucun arttığı vurgulanmaktadır. "Kamu, hekimleri dinliyor ama gereğini yapmıyor. İki haftada 10 meslektaşını yitiren sağlıkçı isyanda" (Cumhuriyet, 02.09.2020) şeklindeki haber giriş metninde doktorların pandemi sürecinde çok fazla yıprandıkları ve olumsuz olarak etkilendikleri ana olay olarak sunulmuştur. Bu yıpranmanın sebebi olarak iktidarın gerekli tedbirleri almaması sonuç olarak sunulmuştur. "TÜİK'e göre toplam 4,1 milyon İLO bazlı hesaplama göre 14.2 milyon işsiz var" (Cumhuriyet, 11.09.2020) ifadesiyle işsizliğin yıkıcı boyutta olduğunun vurgulandığı başlığı desteklenmekte ve verilen oranlarla ekonomik tahribatın boyutları ortaya konmaktadır. İşsizliğin artması ana olay olarak sunulmakta, konunun muhatabı ve çözücü mercii olan iktidarın bunun önüne geçmek için herhangi bir girişimde bulunmadığı sonucu çıkartılmaktadır. Haberin giriş cümlesinde "Bahçeli'nin çıkışına tepki yağdı. Meslek örgütleri destek

açıklaması yaptı” (Cumhuriyet, 18.09.2020) ifadeleriyle iktidar tarafından yapılan koronavirüs testlerinde hasta sayılarının az gösterildiğinin TTB tarafından iddia edilmesi sonucu hükümet ortağı siyasî partinin genel başkanı Devlet Bahçeli tarafından TTB'nin kapatılması ve yöneticilerine soruşturma açılması gerekliliği haberin ana olayını ve konusunu oluşturmaktadır. Haber, Devlet Bahçeli'nin TTB'nin haklılığını gizlemek ve gündemi değiştirmek için bu çıkışı yaptığı ve başarılı olamayacağı şeklinde sonuçlandırılmıştır.

6.4.2. Sabah Gazetesi Ana Olay ve Sunuş Biçimleri

Sabah gazetesinde ana olay sunumu Cumhuriyet gazetesinin aksi yönde hükümetin koronavirüs ile ilgili politikalarını destekler niteliktedir. Bu kapsamda, “Büyüme verilerini değerlendiren Bakan Albayrak: 2021'e pandeminin izlerini silerek girmekte kararlıyız” (Sabah, 01.09.2020) ifadesiyle haber ve olay ekonominin iyi olduğu şeklinde sunulmaktadır. Olayın sonucu olarak gelecekte ekonominin daha iyi olacağı vaat edilmektedir. Friedhelm Ost. Kültür Bakanı Ersoy için “müthiş bir iş çıkardı” (Sabah, 02.09.2020) ifadesiyle başlıkta Alman siyasetçi tarafından vurgulanan övgü, haber girişiyle detaylandırılmıştır. Pandemiye karşı turizm alanında alınan tedbirler haberin ana konusu olarak ifade edilmiştir. Olayın sonucu da bu konuda başarılı olunduğu şeklinde sunulmuştur. “81 ilde ev hariç tüm alanlarda maske zorunluluğu getirildi. “Artık uyarı yok, ceza var” şeklindeki haber girişinde haber özetlenmektedir. Haberde ana olay devletin koronavirüs'e karşı tedbirlerini sıkılaştırdığı ve denetimlerini arttıracığı şeklinde ifade edilmiştir. Başta para cezası olmak üzere çeşitli yaptırımlarla karşılaşılacağı olayın sonucu olarak belirtilmiştir. “Pandemiyi fırsata çeviriyoruz” (Sabah, 10.09.2020) başlığının desteklendiği metinde, ekonominin iyiye gideceği vurgusu haberde ana olay olarak ele alınmaktadır. Verilerin iyi olması sebebiyle gelecekte ekonomik başarı yakalanacağı öngörülüyor ve pandeminin fırsata çevrileceği sonucu çıkarılıyor. “SABAH, koronavirüs cephesinin öncü hastanelerine girdi, sağlıkçılara kulak verdi” (Sabah, 29.09.2020) şeklindeki haberde, sağlık sisteminin pandemi sürecinde yaşanacak kötü bir senaryoya hazırlıklı olup olmaması ana olay olarak sunulmuş, gazetenin hastanelerde yaptığı tespitlerle bu senaryolara hazırlıklı olunduğu sonucu aktarılmıştır.

Şematik yapıda incelenen bir diğer kısım arda lan ve bağ lam bilgisidir. Ardalan ve bağ lam bilgisi olayların tarihsel, sosyal ve politik yönünü saptaması açısından önemlidir. Bir olayın tarihsel, sosyal ve politik yönünün bilinmesiyle, olayın anlaşılması açısından işlev üstlenen ardalan ve bağ lam bilgisi sayesinde olay hakkında neden-sonuç ilişkisi kurularak haberin ideolojik yönünün anlaşılması sağlanmaktadır.

6.5. Ardalan ve Bağ lam Bilgileri

6.5.1. Cumhuriyet Gazetesinin Ardalan ve Bağ lam Bilgileri

Haberde kurulan ardalan ve bağ lam bilgileri koronavirüs salgını ve iktidarın yanlış politikaları sonucu kırıl gan olan ekonomi, eğitimdeki son durum, işsizlik ve TTB ile olan ilişki şeklindedir. Ancak haberlerde ardalan ve bağ lam bilgileri detaylı şekilde sunulmamakta, daha genel ifadelerle süreç özetlenmektedir. Dolayısıyla koronavirüs'ün da etkisiyle ekonomi, eğitim, işsizlik ve TTB konularında iktidar eleştirilerek ideolojik olarak konumlanılmaktadır.

6.5.2. Sabah Gazetesinin Ardalan ve Bağlam Bilgileri

Haberde kurulan ardalan ve bağlam bilgileri koronavirüs pandemisi çerçevesinde sunulmaktadır. Detaylı bir sunuşun olmadığı haberlerde daha genel ifadelerle haberler özetlenmektedir. Bu kapsamda, ekonominin sağlam temeller üzerinde duruyor olması, turizm konusunda çok iyi tedbirlerin alındığı, sosyal hayatta sıkı denetimlerin yapıldığı, pandeminin ekonomi için bir fırsat olduğu ve ekonomik olarak daha güçlü olunacağı, hastanelerin yatak kapasitesinin yeterli olduğu ve sağlık çalışanlarının morallerinin yüksek olarak çalıştıkları yönünde haberler sunulmaktadır. Dolayısıyla iktidara ekonomi, turizm, sağlık ve sosyal hayat konularında destek sunulmakta ve doğru işler yaptıkları intibai oluşturulmaya çalışılmaktadır.

6.6. Haber Kaynakları

6.6.1 Haber Kaynakları

Ardalan ve bağlam bilgisinden sonra şematik yapı incelemesinde haberde kullanılan kaynaklar ele alınmıştır. İncelenen haberlerin ana olayı koronavirüs salgını ve salgının eğitim, sağlık, ekonomi, sosyal hayat, TTB ve turizm alanlarına olan etkisidir.

Cumhuriyet gazetesi haberlerin kaynağı olarak eğitim konusunda Milli Eğitim Bakanının açıklamaları, ekonomi konusunda iktidarın ve CHP'li bir yetkilinin açıklamaları, sağlık konusunda muhabirin kendisi, TTB ile ilgili haberde ise muhabirin kendisi kullanılmıştır.

Sabah gazetesinde ise ekonomi konusunda Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak, turizm konusunda Alman siyasetçi ve gazeteci, sosyal hayat konusunda Bakanlar Kurulu ve sağlık konusunda ise gazetenin kendi gözlemleri ve doktorların görüşleri aracılığıyla doktorlar kaynak olarak kullanılmıştır.

Tematik ve şematik olarak incelenen haberlerin makro yapı incelemesi tamamlandıktan sonra mikro yapı incelemesi gerçekleştirilmiştir. Mikro yapı çözümlemesi bağlamında haberlerin sentaktik çözümlemesi, sözcük seçimleri ve retorığı incelenmiştir.

6.7. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümlemede haberlerin aktarım dilinde öznelerin etken ve edilgen, cümlelerin aktif, pasif, uzun ve kısa olmasıyla basit ve karmaşık olması göz önünde bulundurulmaktadır. Bu kapsamda Cumhuriyet gazetesi eğitim konusunda Millî Eğitim Bakanlığını etken, öğrencileri edilgen olarak konumlandırılmaktadır. Ekonomi konusundaki haberde ise iktidar etken, halk edilgen konumdadır. Haber dili ise basit ve kısa cümlelerden oluşmaktadır. TTB ile ilgili haberde TTB Başkanı etken ve ideolojik olarak muhalif olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Sağlık ile ilgili haber metninde iktidar ve toplum etken olarak konumlandırılırken doktorlar ise edilgen olarak konumlandırılmıştır. "Koronafobi, sonu gelmeyecek hissi, yük hekimlerde" (Cumhuriyet, 02.09.2020) ifadeleriyle edilgen olan sağlık çalışanlarının etken olan iktidarın ve toplumun icraat ve davranışlarından olumsuz etkilendiği sonucu çıkartılmaktadır. Ekonomi ile ilgili haber metninde iktidar etken, iç ve dış yatırımcı ile toplum edilgen gösterilerek iktidarın uygulamalarından etkilendikleri vurgulanmaktadır. TTB ile ilgili ikinci haberde TTB, meslek örgütleri ve muhalif siyasiler etken olarak konumlandırılırken,

iktidar ve Bahçeli edilgen konumlandırılmaktadır. Etken tarafın açıklamaları üzerinden haberin söylemi oluşturulmuştur. Hâkim ve doğru taraf TTB ve destekçileri olarak gösterilmiştir. Cumhuriyet gazetesindeki haberlerde cümleler kısa ve basit yapıdadır.

Sabah gazetesinde haberlerin aktarımlarında kullanılan dilde ekonomi ile ilgili haberlerde Bakan Albayrak etken pandemi ve ekonomik değerler edilgen olarak gösterilmiş, Bakan Albayrak'ın pandemi ve ekonomik değerlerin üzerinde önemli bir etkisinin olduğu ve değerleri onun yönlendirdiği ifade edilmektedir. Turizm ile ilgili haber metninde Alman siyasetçi ve gazeteci etken olarak konumlandırılmıştır. Onun açıklamaları önemli gösterilmiştir. Bu sebeple de onun açıklamaları pandemi döneminde turizm konusundaki tedbirlerin başarısını vurgulamak için kullanılmıştır. Sosyal hayatla ilgili alınan tedbirler kapsamındaki haber metninde kural koyucu olarak iktidar etken pozisyonda verilmiştir. Aynı zamanda kuralların takibi konusunda ve kurallara uymayanlara uygulanacak yaptırımlara ilişkin haberde de iktidar etken konumda verilmiştir. Sağlık ile ilgili haber metninde sağlık çalışanları etken konumda pandemiye karşı mücadele eden kişiler olarak sunulmuştur. Pandemi ile ilgili korkulacak bir durumun olmadığı yine metin içerisinde sağlıkçılar tarafından vurgulanmaktadır. Ayrıca pandemi sürecindeki etken durumlarından dolayı sağlıkçıların ifadelerine önem verilmektedir. Sabah gazetesindeki haberlerde cümleler kısa ve basit yapıdadır.

6.8. Sözcük Seçimleri

Haberlerde sözcük seçimleri ideolojik yansımanın odak noktalarından bir tanesini oluşturmaktadır. Sözcük seçimleri haberi aktaran muhabirin ve gazetenin sosyal hayatta ideolojik olarak konumlandığı konumu temsil etmektedir. Bu kapsamda;

Cumhuriyet gazetesi eğitim konusunda dönemin Milli Eğitim Bakanı Selçuk'un "erişim sağlamak için çalışıldığını belirtti" (Cumhuriyet, 01.09.2020) cümlesindeki kelimeler Bakanlığın henüz hazır olmadığını ifade etmektedir. Ekonomi konusunda, "ciddi bir daralma yaşadı" (Cumhuriyet, 01.09.2020) ifadesindeki "ciddilik" olayın vahametinin büyük boyutlarda olduğunu vurgulamaktadır. Metin içerisinde olumsuzluklar artma kelimeleriyle ifade edilirken insanların alım gücü ve ekonomik durumu azalma ve küçülme kelimeleriyle ifade edilmektedir. Sağlık konusunda metin içerisinde yer alan "Türkiye'nin gelen turistlere test yapmayan nadir ülkelerden olduğunu vurguladı" (Cumhuriyet, 01.09.2020) cümlesindeki "nadir" sözcüğünün tercih edilmesiyle koronavirüs tedbirlerine Türkiye'nin sağlık politikasının uymadığı ve dolayısıyla sağlık politikalarının yanlışlığı vurgulanmaktadır. Sağlık konusundaki diğer bir haber metninde doktorlar "sağlık emekçisi" (Cumhuriyet, 02.09.2020) şeklinde tanımlanmakta, yaptıkları iş kutsanmakta ve haklı olan taraf olarak sunulmaktadır. Ekonomi konusundaki diğer bir haberde, toplum işsiz olarak ifade edilerek, olayın mağduru olduğu ve sıkıntı içerisinde olan taraf olduğu vurgulanmak istenmektedir. Söz konusu vurgu, "derinleşen ekonomik kriz" (Cumhuriyet, 11.09.2020) ifadesiyle tarif edilmektedir. TTB ile ilgili haber metninde iktidar tarafı "tepki" ve "tartışma" (Cumhuriyet, 18.09.2020) gibi olumsuz çağrışıma sahip kelimelerle birlikte kullanılırken, TTB ve meslek örgütleri destek, yanında olma gibi olumlu kelimelerle birlikte kullanılmıştır. Dolayısıyla Cumhuriyet gazetesinin haberleri sunuşunda tercih etmiş olduğu sözcük seçimlerinde ağırlıklı olarak olumsuz ve eleştirel anlamlara sahip olduğunu ve Cumhuriyet gazetesinin ideolojik olarak muhalif konumda konumlandığını ifade etmek mümkündür.

Sabah gazetesi ekonomi ile ilgili haber metninde ekonominin iyi olduğu ve daha da iyi olacağı ifade edilirken bunu vurgulamak için dünyanın içinde bulunduğu ortamı "yüzyılın felaketi" sözcükleriyle

tanımlamaktadır. Bu felakete rağmen “sağlam temel ve kuvvetli dinamik” (Sabah, 01.09.2020) sözcükleriyle yüzyılın felaketinden hasarsız çıkılacağı yüceltilerek pekiştirilmektedir. Turizm konusundaki haber metnindeki başlıkta “övgü yağdırmak”, haber girişinde “müthiş bir iş” ve metin içerisinde “örnek olmanın ötesinde” (Sabah, 02.09.2020) ifadeleriyle Türkiye’nin koronavirüs sürecinde turizm alanında almış olduğu tedbirlerin başarısı pekiştirilerek vurgulanmıştır. Sosyal hayat ve cezalar ile ilgili haber metninde “anında ceza”, “hızlı tahsil” ve “uyarı yok ceza var” (Sabah, 09.09.2020) gibi ifadelerle haberde çerçevelenmek istenen konu iktidarın koronavirüs tedbirleri konusunda çabuk sonuç almaya yönelik adımları olarak pekiştirilmiştir. Ekonomi ile ilgili diğer bir haberde ise “fırsat”, “en kötü geride kaldı” ve “toparlanma” (Sabah, 10.09.2020) ifadeleriyle haberde çerçevelenmeye çalışılan ekonominin olumlu yönde gideceği söylemi desteklenmiştir. Sağlık ve hastaneler ile ilgili Sağlık çalışanları haber içerisinde “sağlıkçı” olarak ifade edilmektedir. Bu şekilde hekimler sağlık veren, sağlığı koruyan kişiler olarak sunulmaktadır. Ayrıca, “cephe”, “mücadele”, “hazırlıklı olma” (Sabah, 29.09.2020) gibi kelimeler ile sağlık sisteminin adeta bir asker gibi pandemiyle mücadele ettiği ve her türlü zor şarta hazırlıklı olduğu ima edilmektedir. Sabah Gazetesinin sözcük seçimleri genel olarak değerlendirildiğine her konuda siyasî iktidarın övüldüğü, aldığı kararların yerinde ve olumlu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gazetenin ideolojik olarak iktidarı desteklediğini ifade etmek mümkündür.

6.9. Haberlerin Retoriği

Haberlerin sunuşunda, sahip olunan ideoloji retorik olarak okuyucuya yansıtılmaktadır. Bu nedenle haberin verilme şekli ve tasarımı haberi verenin ideolojik konumlanması konusunda da önemli bir yer edinmektedir. Haberde kullanılan fotoğraflar, istatistiki bilgiler, kaynaklar ve diğer veriler retorik unsurun ana parçalarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda Cumhuriyet gazetesinin eğitim ve ekonomi ile ilgili haberlerde kaynak olarak Milli Eğitim Bakanı ve iktidarın diğer üyelerinin açıklamalarını kullanarak, TÜİK gibi kurumların verilerini paylaşarak, iktidara kimsenin güvenmediği “güven kalmadı” ifadesiyle altını çizerek eleştirdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra sağlık ile ilgili haberlerde ise doktorların yaşadığı sıkıntılar, “sağlıkçı isyanda”, “moralsiz”, “bıkkınlık içinde” ve “hekimler tükenme noktasında” gibi abartıcı ifadelerle anlatılmaya çalışılmaktadır. TTB ile ilgili haber metninde, meslek örgütlerinin TTB’ye destek verdiğinin vurgulanmasıyla toplumun önemli bir kesiminin ve uzman kişilerin TTB’yi desteklediği bu sebeple haksız veya marjinal olamayacağı bu nedenle TTB’nin açıklamalarının doğru olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Devlet Bahçeli’nin TTB’nin kapatılması isteğinin iktidarın diğer ortağı AKP tarafından bile endişeyle karşılandığı vurgulanarak TTB’nin haklılığı ve Bahçeli’nin isteğinin yanlışlığı tekrar vurgulanmıştır. Dolayısıyla Cumhuriyet gazetesinin ilgili haberlerin retoriğinde muhalif bir konumda konumlandığı görülmektedir.

Sabah gazetesinde ekonomi ile ilgili haberde retorik amaçlı istatistiki veriler kullanılmıştır. Verilerde devletlerin pandeminin yaşandığı yılın ikinci çeyrek ekonomik büyüme oranları yer almaktadır. Tabloda Türkiye dâhil bütün devletlerde küçülme yaşandığı görülmesine rağmen, Türkiye’nin dünyanın pek çok gelişmiş ülkesinden daha az küçüldüğü görülmektedir. Ayrıca grafiğin üstünde “dünya döküldü Türkiye en az hasarlı” cümlesiyle okuyucuların grafikte yer alan verilere inandırılmak istendiği görülmektedir. Ekonomi konusundaki diğer bir haber metninde “büyüme rakamları” ve “toparlanma” gibi sayısal veriler aracılığıyla ekonomide olumlu gelişmelerin yaşanacağına okuyucular inandırılmaya çalışılmaktadır. Turizm konusundaki haber metninde başarının kanıtlanması için Alman politikacı ve gazetecinin açıklamaları kullanılmıştır. Alman politikacının bağımsız ve tarafsız

bakış açısına sahip olduğu imasıyla başarının gerçek bir başarı olduğuna okuyucular inandırılmak istenmiştir. Sağlık konusundaki haber metninde en önemli retorik araç pandemiyle mücadele eden doktorların açıklamalarının kullanılmasıdır. Çünkü süreçte pandemiyle mücadele eden kişiler onlar ve onların ifade ettiği kötü bir durumun olmaması okuyucular için inandırıcı bir argüman olarak kullanılmaktadır.

Sonuç

Çalışmada ilgili haberlere uygulanan eleştirel söylem analizi sonucunda ideolojik yanlılığın haber metinlerine belirgin biçimde yansıdığı tespit edilmiştir. Her iki gazetenin de ilgili konuyu okuyucularına aktarırken ideolojik pozisyonlarına göre haber metinlerini düzenledikleri ve bu yönde okuyucularını ikna etmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Ayrıca ideolojinin bir yansıması olarak iktidar ile ilgili olumlu ve olumsuz söylemler haber metinlerinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda makro yapının incelemesinde başlıkların, haber girişlerinin ve fotoğrafların belirli bir ideolojinin yansıması olarak bir araya geldiği tespit edilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin haber başlıklarında koronavirüs salgınının ekonomiye olan olumsuz etkisi, tedbirlerin yetersizliği, işsizlik gibi konular sıklıkla vurgulanırken iktidara muhalif söylemlerle gündeme gelen Türk Tabipler Birliği'nin açıklamalarına ise geniş biçimde yer verildiği ve bu açıklamalara paralel anlamlar içeren metinlerin eşlik ettiği görülmüştür. Bunun yanı sıra haber girişlerinde başlıklarla uyumlu yorumlara yer verilerek salgının ulusal siyasal düzlemde, muhalif çizgide politikleştirilmiş olduğu ifade edilebilir. Sabah gazetesinin ise haber başlıklarında iktidarın salgın konusunda aldığı tedbirlerin yeterli olduğu, ülke ekonomisinin salgınla başa çıkabilecek güçte olduğu ve salgının en çok tehdit ettiği sektörlerin başında gelen turizm alanında dahi övgüler alındığı gibi, iktidarın konumunu destekleyen, pozisyonunu güçlendiren bir çizgide konumlandığı görülmüştür. Haber girişlerinde ise ideolojik konumlanma pekiştirilerek pandemide iktidarın yeterli önlemleri aldığı ve vatandaşın yanında bulunduğu söylemi oluşturulmuştur.

Her iki gazetede de ardalın ve bağlam bilgileri yok denecek kadar azdır. Her iki gazetenin ideolojik olarak farklı pozisyonlara sahip olmalarının ve bu nedenle slogan şeklindeki ifadelerle fikirlerini destekleme tercihleri etkili olmuş görünmektedir. Olayın gerçek anlamından ziyade, muhalefet etme veya destek verme amacıyla haber metinleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sebeple haberlerde ardalın ve bağlam bilgisi açısından Cumhuriyet gazetesinin iktidara karşı eleştirel pozisyonda, Sabah gazetesinin ise iktidar yanlısı bir tutumda bulunduğu ifade edilebilir. Cumhuriyet gazetesi koronavirüs kapsamında geçilen uzaktan eğitime öğrencilerin ulaşmakta sorunlar yaşadığı ve sağlık çalışanları için yeterince önlem alınmadığı gibi vurgular üzerinden haberlerde fotoğrafları okuyucuyu ikna etmek için retorik unsur olarak kullanmıştır. Sabah gazetesi de benzer biçimde yaptığı hemen her haberi fotoğraflarla destekleyerek okuyucuyu ikna etmek için retorik unsur olarak kullanmıştır. Fotoğraf kullanımında dikkat çeken nokta ise gerek muhalif konumundaki Cumhuriyet gazetesinde gerekse iktidar yanlısı Sabah gazetesinde salgının etkilerinin politikleşme aracı olarak kullanılmasıdır.

Sözcük seçimleri ideolojik konumlanmanın daha fazla görünür olması açısından önemlidir. Bu bağlamda Cumhuriyet gazetesi sözcük seçimlerinde “ciddi bir daralma yaşadı” ve “derinleşen ekonomik kriz” gibi olumsuz anlamlar içeren cümleler kullanarak salgının yaratmış olduğu sıkıntılar ve hükümetin salgın sürecini yönetmekteki başarısızlığını vurgulayan ifadeleri tercih etmiştir.

Sabah gazetesinin ise Cumhuriyet gazetesinin tam tersi şekilde hükümetin başarılarına vurgu yapan “sağlam temel ve kuvvetli dinamik”, “övgü yağdırmak” ve “müthiş bir iş” gibi abartı ifadeleri kullanarak iktidarın pozisyonunu destekleyen bir anlamsal bütünlüğü ön plana çıkardığı görülmüştür. Cumhuriyet gazetesinin haber kaynağı olarak CHP’li yönetici ile TTB Başkanı’nı tercih etmesi, Sabah gazetesinin ise hükümet üyelerinin açıklamalarını kullanması haber söyleminin ideolojik konumlanmasını gösteren bir başka örnektir.

Her iki gazetenin de koronavirüs konusunda yaptıkları haberlerde insan sağlığını tehdit eden ve bütün dünyada milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olan küresel bir afet durumu da olsa, ideolojik farklılıklarının ve konumlanışlarının etkisinde kalarak haber metinlerini okurlara sundukları görülmüştür. Söz konusu konumlanma muhalif konumdaki Cumhuriyet gazetesi için salgının politikleşmesi bağlamında iktidara karşı eleştirel konumunu güçlendirme aracı olarak ortaya çıkmıştır. Sabah gazetesi ise salgının yaratmış olduğu krizde ideolojik konumuna paralel olarak zor zamanlarda başarılı işler yaptığını vurgulayarak iktidarı desteklemekte ve salgının toplum üzerindeki etkilerini küçük göstermeye çalışmaktadır. Dolayısıyla her iki gazetenin de koronavirüs salgınına politika aracı olarak gördüğünü ve kendi ideolojik konumları için bir kaynak olarak kullandığını ifade etmek mümkündür.

Kaynakça

- Abbas, A. H. (2020). Politicizing the pandemic: A schemata analysis of COVID19 news in two selected newspapers. *International Journal for the Semiotics of Law - Revue internationale de Sémiotique juridique*. doi:DOI:10.1007/s11196-020-09745-2
- Allcott, H., Boxell, L., Conway, J., Gentzkow, M., Thaler, M., & Yang, D. (2020). Polarization and public health: Partisan differences in social distancing during the coronavirus pandemic. *Journal of Public Economics*(191), 1-11. doi:https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104254
- Adolph, C., Amano, K., Bang-Jensen, B., Fullman, N., & Wilkerson, J. (2020). Pandemic politics: Timing state-level social distancing responses to corona virus. *medRxiv*.
- Cevizci, A. (2017). *Büyük felsefe sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Çakmak, F. (2019). Medyada dezenformasyon sorunsalı ve manipülasyonun gücü: İdeoloji ve söylem açısından seçim haberlerinin siyasal iletişimdeki rolü. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 12(2), 1127-1154.
- Deren Van Het Hof, S . (2019). “Gökyüzüne Çılgılık: Öncülerden Eleştirel Söylem Yaklaşımları ve Özgün Çözümler” Üzerine Bir Değerlendirme. *Etkileşim*, (3), 210-213. DOI: 10.32739/etkileşim.2019.3.54.
- Druckman, J. N., Klar, S., Krupnikov, Y., Levendusky, M., & Ryan, J. (2020). How affective polarization shapes Americans’ political beliefs: A study of response to the COVID-19 pandemic. *Journal of Experimental Political Science*, 1-12. doi:doi:10.1017/XPS.2020.28
- Dursun, Ç. (2001). *Televizyon haberlerinde ideoloji*. İmge Kitabevi.
- Dursun, Ç. (2004). Haberde “gerçekliğin inşa edilmesi ne demektir?” Ç. Dursun içinde, *Haber hakikat ve iktidar ilişkisi* (s. 37-67). Ankara: Elips Kitap.
- Eagleton, T. (2015). İdeoloji. (M. Özcan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eisman, A. (2003). The media of manipulation: patriotism and Propaganda– Mainstream News in the United States in the Weeks Following September 11. *Critical Quarterly*, 45(1-2), 55-72.

- Esser, F., Reinemann, C., & Fan, D. (2001). Spin doctors in the United States, Great Britain, and Germany: Metacom-
munication about media manipulation. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 6(1), 16-45.
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge university
press.
- Hart, P. S., Chinn, S., & Soroka, S. (2020). Politicization and polarization in COVID-19 news coverage. *Science Com-
munication*, 5(42), 679-697. doi:doi:10.1177/1075547020950735
- İnal, A. (1996) Haberi okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Madrid, A., Joanpere, M., de Botton, L., & Campdepadrós, R. (2020). Media manipulation against social justice re-
searchers: Second-Order sexual harassment. *Qualitative Inquiry*, 26(8-9), 983-988.
- Milani, T. M., & Johnson, S. (2010). Critical intersections: Language ideologies and media discourse. *Language ideolo-
gies and media discourse: Texts, practices, politics*, 3, 14.
- Mutlu, E. (1998), İletişim sözlüğü. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Nguyen-Thu, G. (2020). From wartime loudspeakers to digital networks: communist persuasion and pandemic politics
in Vietnam. *Media International Australia*, 177(1), 144-148.
- Özer, Ö. (2000). Haberde egemen söylemin yeniden üretimi: Türk basınında Türkiye'deki İranlı muhaliflerle ilgili haber-
ler. *Kültür ve İletişim*, 3(2), 75-97.
- Özer, Ö. (2011). *Haber söylem ideoloji & eleştirel haber çözümlemeleri*. Konya: Literatürk Yay.
- Şeker, M. (2004). *Sayfa Düzeni Kuramsal Temeller ve Uygulama İlkeleriyle*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Wojtasik, W. (2019). Electoral manipulation via media: Theory and evidence. *Communication Today*, 10(2), 28-40.
- Van Dijk, T. (1983). Discourse analysis and the structure of news. *Journal of Communication*, 33(2), 20-43.
doi:10.1111/j.1460-2466.1983.tb02386.x
- Van Dijk, T. (1988a). *News analysis*. New Jersey: Lawrance Erlbaum Associates.
- Van Dijk, T. (1988b). *News as discourse*. London: Lawrance Erlbaum Associates.
- Van Dijk, T. (1991). Media contents the interdisciplinary study of news as discourse. K. B. Jensen, & N. W.Jankowski
içinde, *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research* (s. 108-120). London: Routledge.
- Van Dijk, T. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse and Society*, 4(2), 249-283. doi:https://doi.
org/10.1177/0957926593004002006
- Yağlı, S. (2007). Haber ve ideoloji ilişkisi: Haber metinlerinde gerçekliğin sunumu. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi
Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi(2)*, 337-352.
- Yardım, G., & Doğruel, H. (2019). Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa
Bacca Cinayeti Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 137-148.

İnternet Kaynakları

- Sarıkaya, T. (2020). Çerçeveleme kuramı bağlamında türkiye'nin suriyeli göçmenlere avrupa sınırlarını açmasının
gazetelere yansımaları: sabah ve cumhuriyet gazetesi örnekleri . İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 12 (4), 402-414.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iaud/issue/57090/756035> adresinden 21.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Unknown Stories, Unintended Consequences. (2020). *USA Today*. <https://www.usatoday.com/border-wall/> adresinden
22.09.2020 tarihinde erişilmiştir.

Extended Abstract

Purpose of Research

The main aim of the study is to shed light onto the relationship between Covid-19 process and the political discourse in Turkey. Among numerous effects of the pandemic, the close interaction between measures and restrictions and the political discourses attracts attention. Thus, the study is an attempt to discover the ties between these measures and restrictions and political discourse in newspapers.

Research Questions

The research analyzes the processes of articulation of current political discourses through pandemic news in newspapers in the light of a series of questions such as ‘to what extent do ideological positions of the government in power and opposition become visible in pandemic news?’, ‘how does the flow of information about the pandemic differ in terms of news language and discourse?’, and ‘what discursive patterns are used to construct the perspective of the pandemic news in newspapers?’

Literature Review

The subjects of the news in the media and the practices of producing and presenting the news in line with their ideological position are explained in relation to the manipulation function of the media. Regarding the situation conceptualized as “Political Parallelism”, Hallin and Mancini (2004, p. 26) point out the close contact of the field of journalism and politics since the existence of print media, and state that “newspapers emerged as an important force in the political world in the period from the end of 18th century to the very beginning of 19th century”. Çakmak (2019) also draws attention to the determining role of ownership structures of newspapers on media content. It can be argued that during certain specific agendas such as election and crisis, this manipulation function of the media is more visible. The coronavirus pandemic can be described as a similar crisis situation. There are many examples showing that the agendas related to the pandemic were articulated, especially by politicians and media content producers, to the ongoing political discussions in different parts of the world. This process can be expressed as ‘politicizing the pandemic’. The discursive strategies preferred while constructing the news discourse of the news in newspapers, which are still one of the most important media organizations, provide important clues in terms of how pandemic news align or diverge with current political agendas, both nationally and internationally.

Methodology

This study is structured around a qualitative-descriptive research design. Sabah and Cumhuriyet newspapers were selected for data collection. These two newspapers are believed to have different-opposing ideological positions, and this was the main reason why they were selected for analysis. All the news articles dated September, 1-30, 2020 were filtered using the web portals of the selected newspapers. Among them, only the news articles about Covid-19, which were published on the main page of the digital copies of the printed versions of two newspapers, were selected. The front pages of the newspapers were chosen because they are “pages that are culturally, ideologically and even aesthetically important” (Demirkent, 1982, as cited in Şeker, 2004, p.29) The news headlines

and brief texts were refined through reference points for the political discourses of the ideologies represented by these newspapers. The selected news were analyzed through van Dijk's critical discourse analysis method. The critical discourse analysis was preferred, because it provides an effective perspective for "understanding and explaining power relations in society" (Deren van het Hof, 2019).

Results and Conclusion

The most important discursive difference reflected in the news of the two newspapers selected during the Covid-19 process seemed to be the overview of the pandemic process. Sabah Newspaper, which can be claimed to adopt an ideological position closer to the pro-government block (Sarıkaya, 2020), included headlines, highlights, background, and context information emphasizing that the measures proposed by political actors during the pandemic process were effective.

News articles in Cumhuriyet newspaper, which is thought to rank among the antigovernment block (Sarıkaya, 2020), highlighted the negative effects of the pandemic and drew attention to the insufficiency of the measures taken. This distinction also manifested itself in the news sources which were referred to when making news on the pandemic.

In the light of the findings obtained, it can be argued that both newspapers tended to construct meaning in news in the light of their current political and discursive positions, and that the traces of these different positions can be observed in different aspects from the news rhetoric to the choice of words, referred sources and the meanings of the news headlines.

The study is unique in that it deals with the construction of the pandemic process as a political discourse rather than focusing on the frequently emphasized aspects of the Covid-19 pandemic, which has emerged as a global threat. In this way, this study contributes to the evaluation of the political outputs of a process that basically threatens societies in terms of health.